

พิมพ์ครั้งที่

2

คลังข้อมูล เพื่อการจัดการข้อมูลสมัยใหม่

DATA WAREHOUSING
FOR MODERN DATA
MANAGEMENT

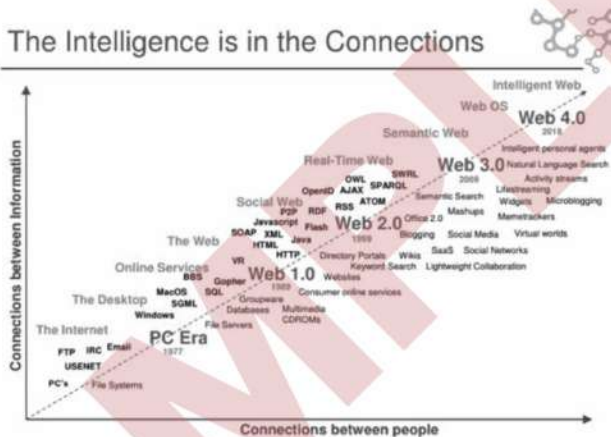
รัฐสิทธิ์ สุขะหุต

คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สารบัญ

คำนิยาม	I
คำนำ (พิมพ์ครั้งที่ 1)	II
คำนำ (พิมพ์ครั้งที่ 2)	III
สารบัญ	IV
สารบัญภาพ	XIV
สารบัญตาราง	XVIII
บทที่ 1 แนวคิดของการจัดการข้อมูลสมัยใหม่	1
1.1 วัตถุประสงค์	2
1.2 บทนำ	2
1.3 พัฒนาการข้อมูลในปัจจุบัน	4
1.4 แนวคิดของการจัดการข้อมูลสมัยใหม่	6
1.5 ข้อมูลและข้อมูลสารสนเทศ	9
ประเภทข้อมูล	10
สถาปัตยกรรมข้อมูลสารสนเทศ	11
มุมมองผู้บริหารต่อข้อมูลสารสนเทศ	13
1.6 คลังข้อมูลและข้อมูลสารสนเทศ	14
ฐานข้อมูลปฏิบัติการ	15
การประมวลผลข้อมูลระดับทรานแซคชันแบบออนไลน์	16
ระบบฐานข้อมูลเชิงสัมพันธ์	18
การประมวลผลออนไลน์เชิงวิเคราะห์	20
1.7 การเตรียมความพร้อมสำหรับโครงการคลังข้อมูล	23
แนวคิดการเชื่อมโยงข้อมูลธุรกิจ	23
การวางแผนการดำเนินงาน	24
การสื่อสารกับคนในองค์กร	24
ภาวะข้อมูลท่วมท้น	25
ข้อมูลสกปรก (dirty data)	25

language) นอกจากนี้ในยุคของ web 4.0 แอปพลิเคชันที่มีความฉลาดบนโลกออนไลน์ประเภทเอเจนต์ที่มีความฉลาด (Intelligent Agent: IA) จะทำให้เกิดการสื่อสารระหว่าง application-to-application ในลักษณะของการสื่อสารระหว่างเอเจนต์ด้วยกันเอง เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารโดยไม่มีมนุษย์มาเกี่ยวข้อง ตัวอย่างเอเจนต์ในปัจจุบันได้แก่ การแลกเปลี่ยนข้อมูลบนเครือข่ายเว็บ การตรวจสอบราคาหุ้น การพยากรณ์สภาพอากาศ การเปรียบเทียบราคาโรงแรมที่พักในประเทศต่างๆ ดังแสดงในรูปที่ 1.2

รูปที่ 1.1 พัฒนาการของเทคโนโลยีเว็บ

ที่มา: <http://www.slideshare.net/novaspivack/web-evolution-nova-spivack-twine> (2009)

Agent	Percepts	Actions	Goals	Environment
ALVINN	Images, Position	Steering, Control speed	Drive from A to B	Roads, Vehicles, Hazards
Google engine	Web pages, Search queries	Navigate web, Gather info.	Find best search matches	Internet
Deep Blue	Current board state	Choose next move	Win the game!	Opponent, Game board
Financial Forecaster	Stock market data	Pick stocks to buy & sell	Maximize investments	Stock market, company reports
Medical Diagnostic	Symptoms, Test results	Tests, Treatments	Healthy patient	Patient, Hospital

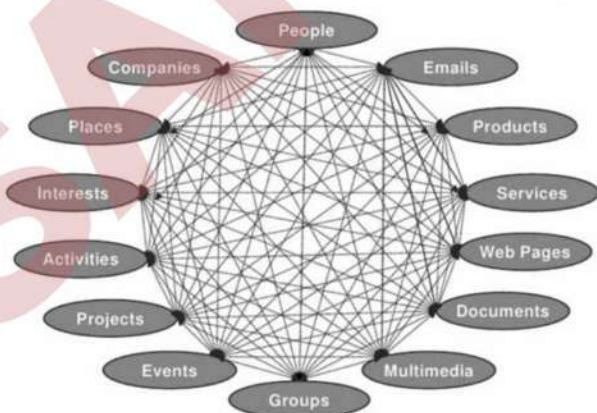
รูปที่ 1.2 ตัวอย่างเอเจนต์ที่ใช้ในแต่ละอุตสาหกรรม

ที่มา: http://pages.cs.wisc.edu/~bsettles/cs540/lectures/02_agents.pdf (2009)

การบริหารจัดการข้อมูลแบบบูรณาการภายใต้สภาพแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ ที่เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการทำงาน การทำพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ การทำธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ผ่านทางระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต อาทิ การซื้อขายสินค้าแบบออนไลน์ ทำให้เกิดการสื่อสารแบบไร้พรมแดน ปัจจุบันจะพบว่าข้อมูลที่จัดเก็บภายในองค์กรมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น รูปแบบการใช้ประโยชน์จากข้อมูลที่จัดเก็บไม่เพียงแต่มีการพัฒนาเป็นฐานข้อมูลเพื่อรองรับการทำงาน แต่จะต้องมองถึงการใช้ประโยชน์เชิงสารสนเทศ การวางแผนและประกอบกรตัดสินใจ ที่ต้องออกแบบโครงสร้างของข้อมูลที่จัดเก็บ เรียกว่าเป็นสถาปัตยกรรมโครงสร้างข้อมูลที่ต้องมีการวางแผน ซึ่งการวางแผนเป็นภาพรวมของระบบการบริหารจัดการข้อมูลตั้งแต่เริ่มต้น

1.3 พัฒนาการข้อมูลในปัจจุบัน

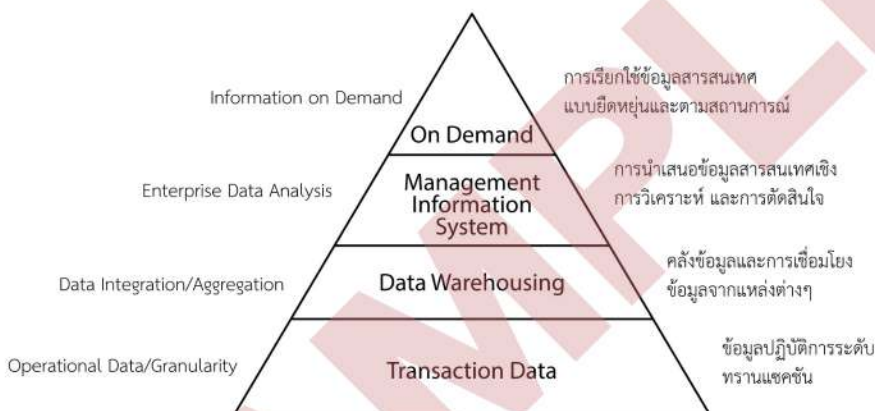
ปัจจุบันพัฒนาการเทคโนโลยีฮาร์ดแวร์มีขนาดที่เล็กลงเป็นอย่างมากเมื่อเทียบกับเทคโนโลยีในช่วง 10-20 ปีที่ผ่านมา แต่กลับมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นแบบก้าวกระโดด อุปกรณ์ฮาร์ดแวร์มีความสามารถในการประมวลผล สามารถรองรับการทำงานแบบหลายๆ งานพร้อมกัน (multi-tasking) ระบบปฏิบัติการและซอฟต์แวร์ใหม่ๆ และพื้นที่จัดเก็บที่รองรับข้อมูลขนาดใหญ่ นอกจากนี้ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีเครือข่ายและการสื่อสารที่ทำให้ข้อมูลเกิดการเชื่อมหากันแบบออนไลน์ ดังแสดงในรูปที่ 1.3 ปรากฏจากข้อจำกัดในเรื่องของสถานที่และเวลา ข้อมูลมีการสร้างขึ้นใหม่อยู่ตลอดเวลาทั้งในธุรกิจและในโลกของสังคมออนไลน์ การเปลี่ยนแปลงสำคัญคือ ผู้ใช้งานทุกคนกลายมาเป็นผู้สร้างข้อมูล (content creator) ซึ่งแต่เดิมจะถูกจำกัดอยู่เพียงแค่ผู้ดูแลระบบข้อมูล หรือผู้ดูแลเว็บไซต์ เท่านั้น

รูปที่ 1.3 เครือข่ายการสื่อสารที่เชื่อมหากันบนโลกออนไลน์

ที่มา: <http://www.slideshare.net/novaspivack/web-evolution-nova-spivack-twine> (2009)

ระดับที่ 1 ข้อมูลระดับปฏิบัติการ (Transaction data) เป็นฐานที่อยู่ในระดับล่างสุดของภาพปิรามิด เป็นข้อมูลที่เกิดจากข้อมูลปฏิบัติการที่มีพื้นฐานมาจากระบบงานพื้นฐาน ตัวอย่างเช่น ระบบบัญชีเงินเดือน หรือทะเบียนประวัติบุคลากร ข้อมูลเหล่านี้เป็นข้อมูลที่เกิดขึ้นจากระบบซอฟต์แวร์สำเร็จรูป ออกแบบมาเพื่อทำงานในงานนั้นๆ โดยข้อมูลนี้อาจจะถูกจัดเก็บอยู่ในรูปของฐานข้อมูลเชิงสัมพันธ์ หรือเป็นแฟ้มข้อมูลในรูปของไฟล์

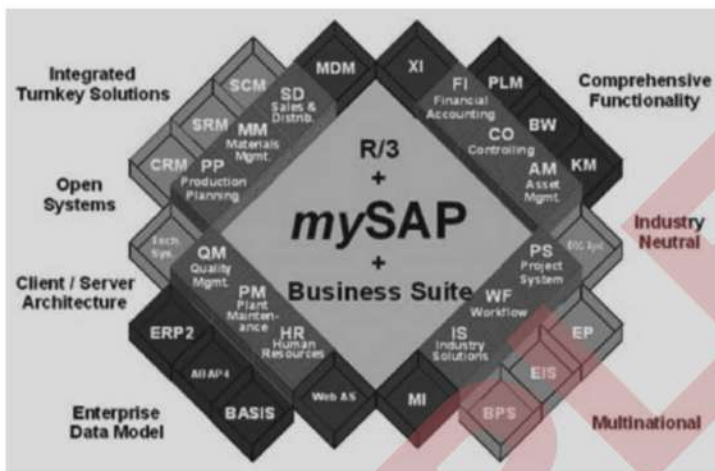

รูปที่ 1.4 สถาปัตยกรรมข้อมูลสารสนเทศ

ระดับที่ 2 ระดับคลังข้อมูล (Data warehousing) ที่มีการเชื่อมโยงข้อมูลจากข้อมูลระดับปฏิบัติการ ซึ่งหมายถึงแฟ้มข้อมูล และข้อมูลในระดับทรานแซกชัน โดยข้อมูลที่น่ามาจัดเก็บในคลังนั้นจะเป็นข้อมูลในเชิงสรุป (data aggregation) และการเชื่อมโยง (data integration) จากแหล่งข้อมูลต่างๆ

ระดับที่ 3 เป็นการวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ (Management information system) โดยการนำเสนอข้อมูลในรูปของสารสนเทศและข้อมูลเพื่อการบริหาร เช่น ข้อมูลแผนและยุทธศาสตร์ขององค์กร เชื่อมโยงไปยังข้อมูลตัวชี้วัด เพื่อแสดงถึงประสิทธิภาพการทำงานขององค์กร

ระดับที่ 4 เป็นการเรียกใช้ข้อมูลสารสนเทศแบบยืดหยุ่นหรือตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น (On demand) โดยผู้บริหารสามารถเรียกดูรายงานได้ตามความต้องการ และสามารถปรับเปลี่ยนเงื่อนไขของการแสดงผลรายงานได้

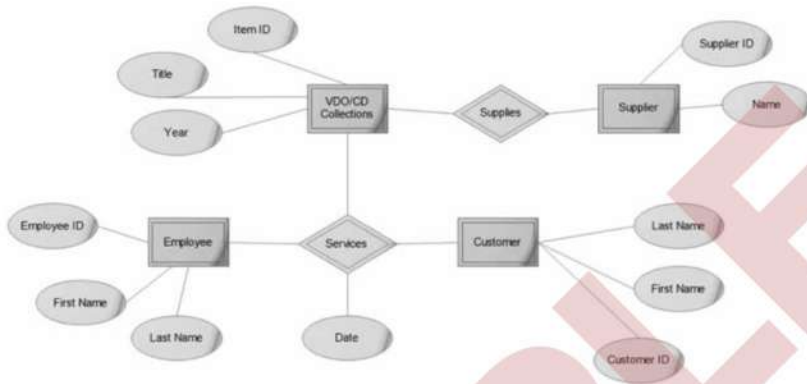
รูปที่ 1.5 โครงสร้างระบบ SAP อีอาร์ที

ที่มา: <http://sapbotrainingonline.com> (2014)

ระบบฐานข้อมูลเชิงสัมพันธ์

ระบบฐานข้อมูลเชิงสัมพันธ์ (Relational Database Management System: RDBMS) เป็นระบบฐานข้อมูลที่มีโครงสร้างข้อมูลในรูปของตาราง (relation) โดยข้อมูลจะถูกจัดเก็บในรูปของแถว (row) และสตัมภ์ (column) และมาตรฐานการจัดเก็บข้อมูลที่มีกฎ เงื่อนไข ชนิด และรูปแบบการจัดเก็บ และรวมถึงการกำหนดความสัมพันธ์ข้อมูล อีกทั้งมีภาษาเอสคิวแอลที่ใช้สำหรับการควิรี่ข้อมูล ฐานข้อมูลเชิงสัมพันธ์เป็นฐานข้อมูลรองรับข้อมูลที่มีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา เช่น การเพิ่ม การลบ และการปรับปรุงข้อมูลในคลังสินค้า ซึ่งฐานข้อมูลเชิงสัมพันธ์เป็นฐานข้อมูลที่สนับสนุนการทำงานประจำของเจ้าหน้าที่ในระดับปฏิบัติการ โดยการปรับปรุงข้อมูลในฐานข้อมูลจะทำผ่านแอปพลิเคชันหรือโปรแกรมที่ออกแบบมาเฉพาะงานนั้นๆ เช่น โปรแกรมบัญชี สินค้าคงขาย หรือโปรแกรมขายหน้าร้าน

การออกแบบฐานข้อมูลเชิงสัมพันธ์จะอาศัยไดอะแกรมความสัมพันธ์เอนทิตี (entity-relationship diagram หรือ ER-diagram) การออกแบบจะมีการวิเคราะห์ฟังก์ชันการทำงาน การจัดเก็บข้อมูลในระดับปฏิบัติการซึ่งมีรายละเอียดข้อมูลที่มาก และเพื่อให้รองรับการจัดการข้อมูล ในลักษณะการเพิ่ม ลบ แก้ไข และการควิรี่ข้อมูล (create/read/update/delete) เรียกโดยย่อว่า CRUD การออกแบบฐานข้อมูลเชิงสัมพันธ์มุ่งเน้นการลดความซ้ำซ้อนของข้อมูลผ่านกระบวนการนอร์มัลไลซ์ (normalization) การควิรี่ข้อมูลในฐานข้อมูลเชิงสัมพันธ์ทำผ่านคำสั่งเอสคิวแอล การเชื่อมตารางข้อมูลต่างๆ โดยวิธีการเชื่อมโยงข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กัน เพื่อการประมวลผลข้อมูลและรายงานผลได้

รูปที่ 1.6 โครงสร้างฐานข้อมูลร้านเช่าวิดีโอในระดับ conceptual design

สำหรับการจัดการข้อมูลในมุมมองของคลังข้อมูลนั้น พบว่าโครงสร้างของระบบฐานข้อมูลเชิงสัมพันธ์มีข้อจำกัดในการค้นหาหรือการเรียกดูข้อมูลสำหรับข้อมูลขนาดใหญ่ ที่เน้นการนำข้อมูลไปใช้ในการวิเคราะห์และตัดสินใจทางธุรกิจ เนื่องจากการเชื่อมโยงข้อมูลจากหลายตารางทำให้ประสิทธิภาพในการประมวลผลของคิวรีลดลง แนวคิดของคลังข้อมูลมุ่งเน้นการคิวรีข้อมูลที่มีขนาดใหญ่มากกว่าการเพิ่ม ลบ แก้ไขข้อมูล ดังนั้นการออกแบบคลังข้อมูลจึงมีกระบวนการที่เน้นการดีนอร์มัลไลซ์ (denormalization) ข้อมูล ซึ่งเป็นกระบวนการเชื่อมตารางข้อมูลที่จัดเก็บแยกกันคนละตารางให้กลายเป็นตารางที่เพียงตารางเดียว โดยยอมให้ข้อมูลเกิดความซ้ำซ้อนของข้อมูล เพื่อประโยชน์ในการเรียกดูข้อมูล นอกจากนี้การออกแบบคลังข้อมูลจะอาศัยแบบจำลองข้อมูลเชิงมิติ (Dimension Model: DM) ซึ่งต่างจากแนวคิดของการออกแบบฐานข้อมูลเชิงสัมพันธ์ที่อาศัยการออกแบบความสัมพันธ์แบบเอนทิตี ซึ่งจะอธิบายรายละเอียดในบทต่อไป

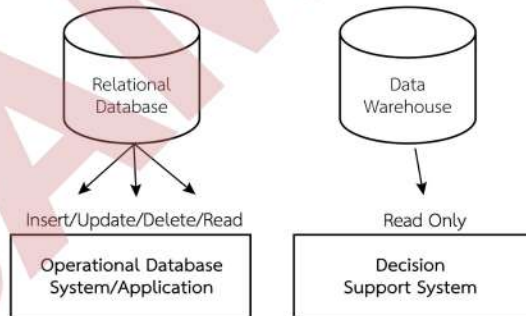
การประมวลผลออนไลน์เชิงวิเคราะห์

การประมวลผลออนไลน์เชิงวิเคราะห์หรือโอแลป (OLAP) เป็นซอฟต์แวร์เครื่องมือที่ใช้สำหรับประมวลผลข้อมูลเชิงมิติ และการวิเคราะห์ข้อมูลแบบหลายมิติ เหมาะสำหรับข้อมูลที่มีปริมาณมาก โครงสร้างข้อมูลทีโอแลปนำมาประมวลผลจะอยู่ในรูปของมิติใดเมนชันโมเดล โดยมุมมองเชิงมิติสำหรับผู้บริหารเพื่อใช้ประโยชน์จากข้อมูลที่จัดเก็บเพื่อประกอบการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดของการพัฒนาคลังข้อมูล

การพัฒนาคลังข้อมูลเป็นการออกแบบเพื่อรวบรวมข้อมูลที่มีคุณลักษณะเหมือนกันจัดอยู่ในชุดข้อมูลเดียวกัน ข้อมูลที่จัดเก็บภายในคลังข้อมูลเป็นข้อมูลทุติยภูมิ เนื่องจากเป็นข้อมูลที่จำเป็นต้องมีการรวบรวมและการเชื่อมโยงจากแหล่งต่างๆ ข้อมูลระดับปฏิบัติการ โดยข้อมูลที่นำมาเก็บภายในคลังข้อมูลนั้นจะต้องผ่านกระบวนการสกัด การแปลง และการโหลดข้อมูล อีกทั้งข้อมูลที่เก็บภายในคลังข้อมูลนั้นจะเป็นข้อมูลในเชิงสรุปเพื่อให้การประมวลผลข้อมูลมีความรวดเร็ว เป็นฐานข้อมูลที่ถูกออกแบบเพื่อรองรับการควิรีข้อมูลเชิงมิติ ข้อมูลที่จัดเก็บจะไม่มีมีการปรับปรุงแก้ไข ต่างจากฐานข้อมูลปฏิบัติการ การออกแบบคลังข้อมูลจึงเป็นการเตรียมความพร้อมของข้อมูลเพื่อการควิรีข้อมูลขนาดใหญ่ เพื่อใช้ประโยชน์ในเชิงการวิเคราะห์และการตัดสินใจ ตอบสนองต่อความต้องการผู้ใช้งานที่ต้องการระบบข้อมูลที่มีความยืดหยุ่นสูง

การพัฒนาคลังข้อมูลมีกระบวนการที่ซับซ้อน ซึ่งจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์และออกแบบโครงสร้างสถาปัตยกรรมของข้อมูลเพื่อให้เหมาะสมกับรูปแบบและวัตถุประสงค์ของการนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ และให้สอดคล้องต่อการทำงานของเจ้าหน้าที่และบุคลากรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาจะต้องมองภาพโครงสร้างของข้อมูลโดยรวมซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญ เนื่องจากการออกแบบโครงสร้างข้อมูลจะมีผลต่อการรวบรวมและจัดเก็บ การไหลของข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต้นทาง รวมถึงการควิรีข้อมูลเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ นอกจากนี้ยังมีผลต่อกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้น

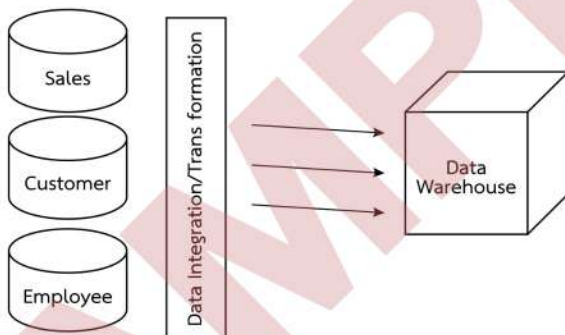
รูปที่ 2.1 ความแตกต่างระหว่างฐานข้อมูลปฏิบัติการคลังข้อมูล

รูปที่ 2.1 แสดงถึงความแตกต่างในการใช้ประโยชน์จากข้อมูลที่จัดเก็บอยู่ในฐานข้อมูลเชิงสัมพันธ์ และคลังข้อมูล ซึ่งจะเห็นว่าฐานข้อมูลเชิงสัมพันธ์นั้นสนับสนุนการทำงานเชิงปฏิบัติการ ซึ่งเป็นการเพิ่ม ลบ และแก้ไขข้อมูล ในขณะที่คลังข้อมูลจะใช้ข้อมูลเพื่อการอ่านเพียงอย่างเดียวและใช้เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจ

Integrated data

ข้อมูลที่น่ามาจัดเก็บในคลังข้อมูลจะมีการรวบรวมมาจากแหล่งต่างๆ แหล่งข้อมูลประกอบด้วยข้อมูลจากระบบการประมวลผลสายธุรกรรมข้อมูล ที่จัดเก็บโดยแอปพลิเคชัน ซึ่งอาจอยู่ในรูปของฐานข้อมูลเชิงสัมพันธ์ ไฟล์เอกสาร หรือในรูปแบบอื่นๆ เช่นไฟล์ที่มีรูปแบบเฉพาะ (proprietary data) แต่แหล่งที่มาของข้อมูลจะมีความแตกต่างกันทั้งในเรื่องของรูปแบบการจัดเก็บข้อมูล ชนิดข้อมูล หรือการกำหนดตารางและชื่อฟิลด์ การเชื่อมโยงข้อมูลเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของคลังข้อมูล ที่จะรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสกัด (extract) ดักจับ (capture) ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลตามช่วงเวลาเพื่อรวบรวมเป็นคลังข้อมูล โดยหนึ่งในกระบวนการที่สำคัญคือ การแปลงข้อมูล (transform) จากแหล่งต่างๆ ให้อยู่ในมาตรฐานเดียวกัน ก่อนที่จะมีการโหลดข้อมูลเข้าสู่คลังข้อมูล

รูปที่ 2.2 การรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ เป็นคลังข้อมูล

รูปที่ 2.2 แสดงถึงขั้นตอนการเชื่อมโยงข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ เพื่อให้เป็นคลังข้อมูล โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การกำหนดแหล่งข้อมูล (Data source identification) เป็นการกำหนดแหล่งที่มาของคลังข้อมูลที่จะนำมาสู่คลังข้อมูล แหล่งข้อมูลแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1) แหล่งข้อมูลภายในเป็นข้อมูลที่มีการพัฒนาและจัดเก็บภายในองค์กรเอง และ 2) แหล่งข้อมูลภายนอก ซึ่งเป็นข้อมูลที่มาจากภายนอกองค์กรที่นำมาประกอบการพัฒนาเป็นข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ ได้แก่ ข้อมูลเชิงสถิติจากสถาบันต่างๆ บทวิเคราะห์ และบทความทางวิชาการต่างๆ
2. การศึกษารูปแบบข้อมูลในแต่ละแหล่งข้อมูล (Data source analysis) เป็นการวิเคราะห์โครงสร้าง รูปแบบการจัดเก็บข้อมูลในแต่ละแหล่ง

ปัจจุบันในยุคสมัยของโลกสังคมดิจิทัลและสื่อออนไลน์ที่มีการพึ่งพาเทคโนโลยีสารสนเทศมากยิ่งขึ้น วิทยาการข้อมูลได้เข้ามามีบทบาทสำคัญ องค์กรต่างๆ ทั้งหน่วยงานในภาครัฐและเอกชนที่มีการจัดเก็บข้อมูลในรูปของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างให้ความสำคัญต่อการจัดเก็บข้อมูลเพื่อนำข้อมูลมาใช้เพื่อประกอบการวางแผน วิเคราะห์ และเป็นข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหาร แนวคิดของการจัดการข้อมูลสมัยใหม่เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยการบริหารจัดการข้อมูลอย่างเป็นระบบ เป็นการผสมผสานระหว่างวิทยาการคอมพิวเตอร์ หลักสถิติ คณิตศาสตร์ และซอฟต์แวร์ และต้องอาศัยความรู้ทางด้านการจัดการแบบบูรณาการ ซึ่งจำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อการออกแบบโครงสร้างและสถาปัตยกรรมข้อมูลที่ดี เพื่อให้การใช้ข้อมูลสารสนเทศเกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร

DATA WAREHOUSING
FOR MODERN DATA
MANAGEMENT

CHIANG MAI
UNIVERSITY PRESS

ISBN 978-616-398-310-7

9 786163 983107

ราคา 450 บาท